

Hallintasuunnitelma haitallisten vieraslajien torjumiseksi

13.3.2018

Sisällys

I TAUSTA	2
Haitalliset vieraslajit	2
Hallintasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen	2
Hallintasuunnitelman keskeinen sisältö	3
Hallintasuunnitelman toteuttaminen ja toimenpiteiden rahoitus.....	3
Tahattoman tuonnin ja leviämisen väylät.....	4
II HALLINTASUUNNITELMA	6
1 Toimenpiteiden luokittelu sekä lajikohtaiset toimenpiteet ja kohdentaminen.....	6
1.1 Vakiintuneet lajit.....	6
1.2 Suomessa tavatut akvaario- ja lemmikkieläinlajit.....	10
1.3 Suomessa satunnaisesti tavatut tai potentiaalisesti menestyvät lajit	11
1.4 Alhaisen leviämiskin lajit.....	11
2 Toimenpidesuosituksia yleisesti vieraslajien hallintaan	12
III ANALYYSI JA TOIMINTASUUNNITELMA TAHATTOMAN TUONNIN JA LEVIÄMISEN VÄYLISTÄ.....	14
1 Analyysi tahattoman tuonnin ja leviämisen väylistä	14
1.1 Lajien luokittelu niiden elinympäristön ja leviämistäväylän mukaan	14
1.2 Ensisijaiset väylät Suomeen ja Suomessa	14
1.2.1 Leviäminen Suomeen	15
1.2.2 Leviäminen Suomessa	15
2 Toimintasuunnitelma koskien unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tahattoman tuonnin ja leviämisen väyliä.....	15
2.1 Tavoitteet ensisijaisten väylien hallinnassa ja leviämisen estämisessä	15
2.2 Ensisijaiset toimenpiteet.....	17
2.2.1 Käynnistetään kohdennettu kansalaisvalistus ja yleinen tiedotus.....	17
2.2.2 Käynnistetään kohdennettu tiedotus kontaminoituun kasviainekseen liittyen.....	17
2.2.3 Toimeenpannaan liikenteeseen kohdistuvat toimenpiteet	17
Liite 1	18
Liite 2	20

I TAUSTA

Haitalliset vieraslajit

Vieraslajit ovat ihmisen mukana uusille alueille levinneitä lajeja. EU:n vieraslajiasetuksen¹ mukaan vieraslajia pidetään haitallisena, jos sen tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan tai haittaavan luonnon monimuotoisuutta. Haitallisia vieraslajeja ei saa tuoda EU:n alueelle tai siirtää jäsenvaltiosta toiseen, kasvattaa, myydä tai muuten pitää hallussaan eikä päästää ympäristöön.

Suomen on yhdessä muiden EU:n jäsenvaltioiden kanssa pyrittävä hävittämään alueellaan jo esiintyviä haitallisia vieraslajeja tai estämään niiden leviäminen. Haitallisten vieraslajien hävittämisestä ja niiden leviämisen estämisestä käytetään jäljempänä nimitystä *vieraslajien torjunta*. Vieraslajien torjunnan tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemien toimintaa sekä näihin perustuvia hyötyjä ihmisten hyvinvoinnille.

EU:n vieraslajiasetus edellyttää, että jäsenvaltioissa on käytössä tehokkaita hallintatoimenpiteitä laajalle levinneiden vieraslajien torjumiseksi. Jokainen jäsenvaltio päättää toimenpiteistä itse. Vieraslajiasetuksen mukaan toimenpiteet eivät saa kohtuuttomasti rasittaa ympäristöä, ja toimenpiteistä saatavien hyötyjen on oltava kustannuksia suuremmat. Jäsenvaltioiden on lisäksi asetettava toimenpiteet tärkeysjärjestykseen sen perusteella, kuinka suuri riski torjuttavista lajeista aiheutuu ja miten kustannustehokkaita toimenpiteet ovat.

Haitalliset vieraslajit, joihin torjunta kohdistetaan, määritellään EU:n vieraslajiluettelossa. Luettelon hyväksyy EU:n komissio. Ensimmäinen EU:n vieraslajiluettelo tuli voimaan 3.8.2016. Luettelo sisältää 37 haitallista vieraslajia (liite 1).

Hallintasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen

Vieraslajilain² mukaan maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy vieraslajien hallintasuunnitelman torjuntatoimenpiteiden selvittämiseksi ja ohjaamiseksi. Ministeriö teetti vuosien 2016–2017 aikana suunnitelmaa varten selvityksen siitä, miten laajasti EU:n vieraslajiluettelon lajeja esiintyy Suomessa ja miten niitä voidaan kustannustehokkaimmin torjua.

Selvitys ja sen pohjalta tehty suunnitelmaehdotus haitallisten vieraslajien torjumiseksi laadittiin niin kutsutussa EU-HAVI -hankkeessa (EU:n haitallisten vieraslajien levinneisyys ja hallintatoimenpiteet). EU-HAVI-hankkeen toteuttivat Luonnonvarakeskus (koordinaattori), Suomen ympäristökeskus ja Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Hanke rahoitettiin valtioneuvoston yhteisen selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) kautta. EU:n 1. täydennysluetteloa (12 lajia) koskeva vastaava selvitystyö ja suunnitelmaehdotus laaditaan vuoden 2018 aikana.

Ministeriö pyysi suunnitelmaehdotuksesta lausunnot Lausuntopalvelu.fi-verkkosivujen kautta 26.4.–19.6.2017. Lausuntoja annettiin 33. Suunnitelmaehdotusta täydennettiin lausuntopalautteen pohjalta. Yhteenveto lausunnoista on ministeriön verkkosivuilla osoitteessa www.mmm.fi.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta ([linkki 1](#)).

² Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (1709/2015, *vieraslajilaki*), 9 § ([linkki 2](#)).

Hallintasuunnitelman keskeinen sisältö

Vieraslajeista aiheutuvan riskin ja torjuntakeinojen kustannusten ja hyötyjen perusteella arvioitiin ja valittiin ne ensisijaiset hallintatoimenpiteet, joihin Suomessa kannattaa panostaa. Riskiarvio perustuu haitallisten vieraslajien lajiominaisuuksiin, lajeista aiheutuviin haittoihin, lajien leviämisen ja menestymismahdollisuuksiin ilmastossamme, lajien tämän hetken leviämisen vaiheeseen ja nykyiseen levinneisyyteen sekä käytettävissä oleviin torjuntakeinoihin.

Leviämisen eri vaiheissa olevat haitalliset vieraslajit vaativat erilaisia torjuntatoimia. Tehokkainta on, jos lajin tuonti tai leviäminen uudelle alueelle pystytään kokonaan estämään. Jos laji on levinnyt laajalle eikä sen torjuminen tai hävittäminen ole teknisesti mahdollista tai taloudellisesti mielekäästä, voidaan tavoitteeksi asettaa kannan rajoittaminen tai lajin leviämisen estäminen uusille alueille haittojen minimoimiseksi.

Esimerkkejä suunnitelmasta

Jättiputket tulisi hävittää etenkin asutuksen keskeltä, virkistysalueilta sekä luonnonsuojelualueilta. Kustannustehokkainta on aloittaa torjunta esiintymistä, joista jättiputki leviää helposti ympäristöönsä, sekä uusista esiintymistä, joihin ei vielä ole kehittynyt siemenpankkia.

Tiedossa olevia keltamajavankaaliesiintymiä on Suomessa vielä niin vähän, että lajin leviäminen voidaan estää poistamalla nämä esiintymät ja tiedottamalla lajin haitallisuudesta.

Täplärapujen istuttaminen ja viljely on kiellettyä, eikä niitä saa siirtää vesistöissä uusille alueille tai toisiin vesistöihin.

Villasaksirapua tavataan vain satunnaisvieraana Suomessa, joten kalastajia ja muita villasaksiravun löytäjiä kehoitetaan poistamaan havaitsemansa yksilöt vesistöistä.

Etenkin koristekasveina, akvaarioissa ja lemmikkeinä pidettyjen vieraslajien maahantuonti sekä pääsy Suomen luontoon tulee estää. Tässä keskeisenä keinona on tiedottaa tehokkaasti vieraslajeihin liittyvistä riskeistä. Myös vieraslajien tahattoman leviämisen estämisessä ensisijainen toimenpide on tiedottaa mahdollisista leviämisväylistä.

Hallintasuunnitelman toteuttaminen ja toimenpiteiden rahoitus

Vieraslajilain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) valvoo EU:n vieraslajiasetukseen ja kansalliseen lakiin sisältyvien kieltojen ja velvoitteiden noudattamista.³ Kielto- ja velvoitteet sekä laissa säädetyt toimet niiden noudattamiseksi auttavat osaltaan torjumaan haitallisia vieraslajeja. Kieltoja ja velvoitteita voidaan käyttää silloin, kun haitallisen vieraslajin leviämisestä vastuussa oleva taho voidaan yksiselitteisesti osoittaa. Merkittävin osa vieraslajien torjunnasta kohdistuu kuitenkin esiintymiin, joiden alkuperä ja leviämistapa eivät ole tiedossa eikä torjunnasta vastaavaa taho ole. Hallintasuunnitelmassa käsitellään erityisesti tällaisten vieraslajiesiintymien torjuntaa.

³ Tuontikieltoa EU:n alueelle valvoo Tulli. Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo haitallisten vieraslajien hyödyntämiseen myöntämiensä lupien noudattamista.

Vieraslajilaisissa ei säädetä siitä, kenen tehtävänä on toteuttaa hallintasuunnitelmaa. Viranomaiset huolehtivat vieraslajien torjunnasta muussa laissa säädetyn toimivaltansa mukaisesti. ELY-keskuksen ja kunnan tehtävänä on edistää luonnonsuojelua alueellaan.⁴ Kunnan tulee alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava sekä luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö.⁵ Esimerkiksi Liikenneviraston tehtävänä on muun ohella vastata valtion tie- ja rataverkosta ja niihin kohdistuvien toimien yhteensovittamisesta.⁶ Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin kuuluu muun ohella luonnonsuojelualueverkoston hoito ja käyttö sekä näiden tehtävien hoitoon tarkoitettujen muiden maa- ja vesialueiden sekä muun omaisuuden hoito.⁷

EU:n vieraslajiasetus ja kansallinen lainsäädäntö eivät edellytä kaikkien vieraslajiesiintymien torjuntaa. Hallintatoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa on otettava huomioon haitallisesta vieraslajista aiheutuvat vahingot ja niiden todennäköisyys sekä toimenpiteiden kustannukset suhteessa niistä saataviin hyötyihin. Hallintasuunnitelmaa varten tehdyn selvityksen perusteella voidaan todeta, että nykyisin käytössä olleet torjuntakeinot kuten ELY-keskusten ja kuntien vieraslajityö, vapaaehtoiset toimenpiteet sekä tiedottaminen ja neuvonta täyttävät myös vieraslajilainsäädännön vaatimukset.

Hallintasuunnitelmassa kuvataan vastuu- ja yhteistyötahot toimenpiteiden toteuttamisessa sekä esitetään toteutuksen aikataulu. Tarkoituksena on, että viranomaiset ja muut toimijat käyttävät hallintasuunnitelmaa hyväkseen niille kuuluvassa vieraslajien torjunnassa, jotta toimenpiteet ja niiden vaatimat voimavarat voidaan kohdistaa mahdollisimman tehokkaasti.

Luonnonvarakeskus koordinoi hallintasuunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä ja niiden seuranta. Luonnonvarakeskuksen johdolla muodostetaan myös kansallinen verkosto vieraslajien asiantuntijoita tukemaan vieraslajien seuranta.

Kuten edellä on todettu, viranomaiset toteuttavat niille kuuluvaa vieraslajien torjuntaa osana laissa säädettyä toimintaansa. Vieraslajien torjuntaan ei ole osoitettavissa erillistä määrärahaa. Vieraslajien hallintaa parantaviin tutkimus-, selvitys- ja kehittämishankkeisiin on mahdollista hakea tilannekohtaisesti ja tarpeen mukaan erillistä hankerahoitusta esimerkiksi valtioneuvoston yhteisenä selvitys- ja tutkimustoimintahankkeena (VN TEAS) tai EU:n Life+ -hankkeena.

Tahattoman tuonnin ja leviämisen väylät

Vieraslajilain mukaan maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy myös haitallisten vieraslajien tahattomia leviämistä koskevan toimintasuunnitelman. Suunnitelman avulla selvitetään ja ohjataan toimenpiteitä, joilla pyritään estämään EU:n vieraslajiluettelon lajien leviäminen Suomeen tahattomasti esimerkiksi tuontitavaroiden ja ajoneuvojen mukana.

Ministeriö teetti vuosina 2015-2017 suunnitelmaa varten selvityksen, joka laadittiin niin kutsutussa VISAKE -hankkeessa (Vieraslajien varhaisvaroitus- ja seurantajärjestelmän kehitys ja tahattomien leviämistä väylien hallinta). VISAKE-hankkeen toteuttivat Luonnontieteellinen keskusmuseo (koor-

⁴ Luonnonsuojelulaki (1096/1996), 6 §.

⁵ Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986), 3 §.

⁶ Laki Liikennevirastosta (862/2009), 2 §.

⁷ Laki Metsähallituksesta (234/2016), 5 §.

dinaattori), Suomen ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus. Selvityksen pohjalta analysoitiin EU:n haitallisten vieraslajien tahattoman tuonnin ja leviämisen väylät ja laadittiin suunnitelmaehdotus ensisijaisista toimenpiteistä, joilla haitallisten vieraslajien leviämistä näiden väylien kautta voidaan rajoittaa ja estää.

Ministeriö pyysi toimintasuunnitelmaehdotuksesta lausunnot Lausuntopalvelu.fi –verkkosivujen kautta 26.4.–19.6.2017 samanaikaisesti edellä kerrotun hallintasuunnitelman kanssa. Suunnitelmaehdotusta täydennettiin lausuntopalautteen pohjalta. Yhteenveto lausunnoista on ministeriön verkkosivuilla osoitteessa www.mmm.fi.

II HALLINTASUUNNITELMA

1 Toimenpiteiden luokittelu sekä lajikohtaiset toimenpiteet ja kohdentaminen

Riskianalyysin perusteella EU:n haitallisten vieraslajien luettelon 37 lajista voidaan erottaa neljä ryhmää niiden nykylevinneisyyden, leviämisoronin sekä vaadittavien hallintatoimenpiteiden perusteella. Hallintatoimet on kussakin ryhmässä esitetty niiden tärkeysjärjestyksessä.

On huomattava, että kaikkien EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon kuuluvien 37 lajin maahan-tuonti, kasvatusta, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty. Täplärapuja voidaan kuitenkin edelleen pyytää, säilyttää ja kuljettaa omaan kulutukseen tai myyntiin kansallisen hallintasuunnitelman mukaisesti. Myös ennen asetuksen voimaantuloa hallussa olleet lemmikit omistaja saa pitää niiden eliniän loppuun, kunhan huolehtii, etteivät ne pääse karkaamaan eivätkä lisääntymään.

1.1 Vakiintuneet lajit

Ryhmään 1 kuuluvat lajit ovat: *armenianjättiputki*, *persianjättiputki*, *kaukasianjättiputki*, *keltamajavankaali* ja *täplärapu*.

Armenian- ja persianjättiputkea, keltamajavankaalia ja täplärapuja tavataan vakiintuneena Suomen luonnosta. Tarkastelussa on mukana myös kaukasianjättiputki, joka suunnitelmaa laadittaessa ei vielä sisällynyt EU:n haitallisten vieraslajien luettelo.

Ensisijaiset hallintatoimenpiteet näille lajeille ovat:

1.1.1 Jättiputket (*armenian-, persian- ja kaukasianjättiputki*)

Jättiputket hävitetään Suomesta 20 vuoden kuluessa ottaen huomioon poistettavien jättiputki-esiintymien tärkeysjärjestys (alla)

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Liikennevirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, maanomistajat, järjestöt.
- Aikataulu: jättiputket hävitetään Suomesta vuoteen 2038 mennessä.

Poistetaan jättiputket esiintymien tärkeysjärjestyksessä:

1. asutuksen keskellä ja virkistysalueilla olevat esiintymät
2. uudet esiintymät
3. esiintymät, joista jättiputki leviää helposti ympäristöön
4. esiintymät, jotka uhkaavat uhanalaisia lajeja ja luontotyyppisiä
5. luonnon- tai maisemansuojelualueilla olevat esiintymät
6. arvokkaissa kulttuuriympäristöissä ja biotoopeissa olevat esiintymät
7. kauempana ihmisasutuksesta ja kulkuväylistä olevat esiintymät
8. esiintymät, joiden leviäminen ympäristöön ei ole todennäköistä jonkin leviämisesteen takia

Suunnitellaan kemiallisten ja mekaanisten torjuntamenetelmien tehokkain käyttö esiintymäkohtaisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Liikennevirasto, Senaatti-kiinteistöt, maanomistajat, Metsähallitus, järjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jättiputket hävitetään Suomesta vuoteen 2038 mennessä.

Hävitetään jättiputkijäte ja jättiputkea sisältävät maa-ainekset asianmukaisesti, kehitetään vieras kasvijätteen ja maa-ainesten käsittelyä sekä lisätään vastaanottoaikoja ja tiedotetaan niistä aktiivisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Liikennevirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, jätehuoltolaitokset, maanomistajat, Viherympäristöliitto ry ja muut järjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Jatketaan seuranta useita vuosia senkin jälkeen, kun esiintymä näyttää hävinneen.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Liikennevirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, maanomistajat, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut järjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jättiputket hävitetään Suomesta vuoteen 2038 mennessä.

Selvitetään glyfosaattia korvaavia torjunta-aineita ja -keinoja.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, tutkimuslaitokset, korkeakoulut.
- Aikataulu: välittömästi.

Otetaan käyttöön kansallinen vieraslajien seurantajärjestelmä (sijainti: laji.fi), jossa on selkeä ja yhtenäinen tapa kirjata esiintymän laajuus, torjuntatoimet ja niiden seuranta sekä mahdollisuus saada listaus tietyn alueen (esim. kunnan) uusimmista esiintymistä ja tehdyistä torjuntatoimenpiteistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo, ELY-keskukset, kunnat, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut järjestöt, yritykset.
- Aikataulu: vuodesta 2018 alkaen.

Lisätään vieraslajiasia luonnonvara-alan, erityisesti ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmiin.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus.
- Aikataulu: opetussuunnitelmia uusittaessa.

Tiedotetaan jättiputkien haitallisuudesta, torjuntatavoista, kasvijätteen käsittelystä ja vieraslajiportaalin käytöstä aktiivisesti eri medioissa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Kuntaliitto, Liikennevirasto, Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, korkeakoulut, Viherympäristöliitto ry, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut järjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

1.1.2 Keltamajavankaali

Poistetaan esiintymät ja laaditaan tarvittaessa esiintymäkohtainen torjuntasuunnitelma.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Metsähallitus, maanomistajat.
- Aikataulu: vuodesta 2018 alkaen.

Jatketaan poistettujen esiintymien seurantaan poiston jälkeen kolme vuotta pienillä esiintymillä ja 10 vuotta laajoilla esiintymillä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Metsähallitus, maanomistajat, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot.
- Aikataulu: 3–10 vuotta poiston jälkeen.

Jatketaan tiedotusta ja valistusta lajin haitallisuudesta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, Viherympäristöliitto ry, muut järjestöt.
- Aikataulu: vuodesta 2018 alkaen.

1.1.3 Täplärapu

Valvotaan kieltojen noudattamista:

- Täplärapujen istuttaminen ja viljely on kielletty.
- Täplärapujen elävänä maahantuonti on kielletty.
 - Eläviä täplärapuja voidaan kuitenkin tuoda toisesta EU:n jäsenvaltiosta Suomeen ruoaksi jalostamista varten edellyttäen, että tuontiyksilöiden lisääntyminen ja pääsy ympäristöön on tehokkaasti estetty. Nämä edellytykset täyttyvät, kun elävien täplärapujen käsittelyssä noudatetaan Elintarviketurvallisuusviraston ohjeen 16030/1 "Elintarvikkeeksi tarkoitettujen rapujen käsittelyn ja myynnin valvonta" luvussa 4.2 esitettyjä toiminnallisia vaatimuksia. Tarkempia tietoja vaatimusten sisällöstä saa osoitteesta ensisaapumisvalvonta@evira.fi.
- Täplärapuja ei saa siirtää esiintymisvesissään pyyntialueen ulkopuolelle.
- Täplärapujen sumputtaminen muussa kuin siinä vesistöosassa, josta ne on pyydetty, on kielletty.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, poliisi, Tulli, Metsähallitus, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat, ravustajat.

- Aikataulu: jatkuva.

Tehostetaan tiedotusta täplärapujen istutus-, levittämisen-, viljely- ja sumputuskiellosta ja niiden syistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ELY-keskukset, Luonnonvarakeskus, vesialueiden omistajat, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, muut järjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Tehostetaan täplärapujen vastuullista pyyntiä, käyttöä ja kauppaa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat, kauppa, ravustajat, järjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Huolehditaan yhteistyössä vesialueen omistajien kanssa, että jokirapujen suoja- ja hoitoalueilla:

- Poistetaan uudet täplärapuesiintymät mahdollisimman nopeasti ennen kuin ne leviävät laajemmalle.
- Estetään täplärapukannan kasvua ja leviämistä suunnitelmallisesti ja tehokkaasti.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Metsähallitus, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat, järjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Sisällytetään uusiin kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin suunnitelma täplärapujen hallinnasta ja leviämisen estämisestä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kalatalousalueet.
- Aikataulu: vuodesta 2019 alkaen, kun kalatalousalueet on perustettu ja niiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien laatimistyö käynnistyy.

Selvitetään mahdollisuuksia ja menetelmiä hävittää täpläravut vesistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Metsähallitus, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, järjestöt.
- Aikataulu: 2018–2022.

Selvitetään tarkoituksenmukaisia täplärapukantojen säätelyn menetelmiä ja kannankehitykseen vaikuttavia tekijöitä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, vesialueiden omistajat, järjestöt.
- Aikataulu: 2018–2022.

Seurataan täpläravun levinneisyyttä EU:n vieraslajiasetuksen ja vieraslajistrategian edellyttämällä tavalla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Luonnonvarakeskus, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat.

- Aikataulu: jatkuva tiedonkeruu, tilannekatsaus 3 vuoden välein.

Selvitetään ja edistetään koko täplärapusaaliin tehokkaampaa hyötykäyttöä, jalostusta ja tuotteistusta, jotta täplärapujen tehopyynti on kannattavampaa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, jalostusyrietykset.
- Aikataulu: vuodesta 2018 alkaen.

Selvitetään ja edistetään mahdollisuuksia täplärapujen elävänä kuljettamisen vähentämiseksi ja kehitetään ravustusmenetelmiä, säilytystekniikoita, keräilyä ja logistiikkaa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ELY-keskukset, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, yritykset.
- Aikataulu: 2018–2020.

Lisätään ravustusmahdollisuuksia, edistetään ravustuslupien hallittua saatavuutta ja mahdollistetaan kaupallinen ravustus.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kalatalousalueet, vesialueiden omistajat, järjestöt.
- Aikataulu: aloitetaan välittömästi, jatkuva.

1.2 Suomessa tavatut akvaario- ja lemmikkieläinlajit

Ryhmään 2 kuuluvat lajit ovat: *karheaviuhkalehti*, *kellusvesihyasintti*, *punakorvakilpikonna*, *siperianmaaorava*, *pesukarhu*, *punarapu*, *marmorirapu*, *amerikankääpiörapu*, *viriiirapu*, *sahasborra* ja *rohmutokko*.

Tähän ryhmään kuuluvat akvaariolajeista Suomen luonnossa ei-menestyvät karheaviuhkalehti, kellusvesihyasintti ja punakorvakilpikonna sekä Suomen luonnossa oletettavasti menestyvät punarapu, marmorirapu, amerikankääpiörapu, viriilirapu, sahasborra ja rohmutokko sekä lemmikkinä pidetyt siperianmaaorava ja pesukarhu. Lajeista punakorvakilpikonnan ja siperianmaaoravaa on joskus yksittäisinä karkulaisina tavattu Suomen luonnosta. Ryhmän lajien leviämisessä Suomeen ihminen on keskeisessä roolissa. Ainoastaan rohmutokolla on mahdollisuus levitä luontaisesti, mutta ihminen edistää senkin leviämistä. Niinpä keskeinen hallintatoimenpide vieraslajijasetuksen maahantuontikiellon ohella onkin vapaa-ajankalastajien sekä akvaario- ja lemmikkiharrastajien valistus lajien mahdollisista haitoista luonnossa, lisäämiskiellosta ja karkaamisriskien hallinnan tärkeydestä. Jos lajien yksilöitä kuitenkin havaitaan luonnossa, niiden poistamiseksi tai leviämisen rajoittamiseksi on ryhdyttävä niin pian kuin mahdollista.

Valistetaan vapaa-ajankalastajia sekä akvaario- ja lemmikkiharrastajia maahantuontikiellosta, lisäämiskiellosta ja ympäristöön päästämiskiellosta sekä asianmukaisesta hävittämisestä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, ELY-keskukset, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Suomen riistakeskus, eläinlääkärit, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, muut järjestöt, akvaario-, lemmikkieläin- ja kalastustarvikekaupat.
- Aikataulu: jatkuva.

Ryhdytään mahdollisuuksien mukaan toimenpiteisiin yksilöiden poistamiseksi tai leviämisen rajoittamiseksi, jos lajien yksilöitä havaitaan luonnossa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset.
- Aikataulu: jatkuva.

1.3 Suomessa satunnaisesti tavatut tai potentiaalisesti menestyvät lajit

Ryhmään 3 kuuluvat laji ovat: *afrikanvesihäntä*, *isoärviä*, *sumasammakonputki*, *harmaaorava*, *pikkumungo*, *härkäsammakko*, *kuparisorsa* ja *villasaksirapu*.

Tämän ryhmän lajeilla on vaihteleva leviämiskahva Suomeen. Harmaaorava ja pikkumungo voisivat menestyä Suomen ilmastossa, mutta niillä ei ole todennäköistä leviämiskahva Suomeen. Sumasammakonputki, afrikanvesihäntä, isoärviä, härkäsammakko, kuparisorsa ja villasaksirapu eivät puolestaan menesty Suomen ilmastossa. Kuparisorsa ja villasaksirapu pystyvät leviämään myös luontaisesti Suomeen. Molempia lajeja on tavattu satunnaisvieraina Suomessa, villasaksirapua vuosittain. Kuparisorsan leviämiskahva on pienentynyt Suomen ulkopuolella tehdyn tehokkaan hävityksen ansiosta. Villasaksirapua saapuu paitsi luontaisesti myös laivaliikenteen mukana. Painolastivesiyhteistyön tultua voimaan syksyllä 2017 lajin leviäminen laivojen mukana tulee jossain määrin vähenemään. Tämän ryhmän lajien maahantuonti on kielletty EU:n vieraslajiasetuksen mukaisesti, mistä akvaario- ja lemmikkiharrastajia pitää valistaa. Jos lajien yksilöitä tavataan Suomessa, ne on poistettava. Havainnoista on ilmoitettava vieraslajiportaaliin.

Poistetaan lajin yksilöt tavattaessa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Suomen riistakeskus, kalastajat (villasaksirapu).
- Aikataulu: jatkuva.

Valistetaan akvaario- ja lemmikkiharrastajia maahantuontikiellosta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Tulli, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Suomen riistakeskus, akvaario- ja lemmikkieläinkaupat.
- Aikataulu: jatkuva.

1.4 Alhaisen leviämiskahvan lajit

Ryhmään 4 kuuluvat lajit ovat: *pilvisutilatva*, *lauttarusolehti*, *loikorusolehti*, *piinahelmikki*, *raastotatar*, *purppurakudzu*, *intianvaris*, *pyhäiibis*, *oliiviselkäorava*, *koati*, *nutria*, *kiinanmuntjakki*, *iso-orava* ja *aasianherhiläinen*.

Tähän ryhmään kuuluu 14 lajia, joita ei ole tavattu lainkaan Suomesta ja jotka eivät menesty Suomen ilmasto-oloissa. Näille lajeille riittää tämänhetkiseksi hallintatoimenpiteeksi levinneisyyden seuranta Suomen ulkopuolella mm. EU:n tietojärjestelmän kautta.

Seurataan mm. EU:n tietojärjestelmää hyväksikäyttäen lajien levinneisyysalueen kehitystä Suomen ulkopuolella.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS, ELY-keskukset, Suomen riistakeskus.
- Aikataulu: jatkuva.

2 Toimenpidesuosituksia yleisesti vieraslajien hallintaan

Yleisesti haitallisten vieraslajien hallintaan tarvitaan alla olevia toimenpiteitä.

Lisätään vieraslajitietoisuutta monikanavaisen viestinnän avulla:

- Kohdennettua viestintää suunnataan kunnille ja kaupungeille sekä kansalaisille.
- Myös kohdennettua viestintää: mm. akvaariokaupat ja -harrastajat, puutarhakauppa, (koti)puutarhurit, lemmikkieläinkauppa ja -harrastajat, virkistys- ja ammattikalastajat, matkailijat.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, ELY-keskukset, kunnat, Kuntaliitto, Metsähallitus, Vieraslajiasioiden neuvottelukunta, Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, puutarha- ja luonnonsuojelujärjestöt, paikalliset toimijat (esimerkiksi kotiseutu-, liikunta-, ulkoilu-, luonto- ja nuorisojärjestöt), akvaario- ja lemmikkieläinkauppa, muut yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Keskitetään vieraslajitiedot vieraslajiportaaliin

- Otetaan käyttöön kansallinen vieraslajien seurantajärjestelmä (sijainti: laji.fi), jossa on selkeä ja yhtenäinen tapa kirjata esiintymän laajuus, torjuntatoimet ja niiden seuranta sekä mahdollisuus saada listaus tietyn alueen (esim. kunnan) uusimmista esiintymistä ja tehdyistä torjuntatoimenpiteistä.
- Varmistetaan osana portaalin tietojärjestelmän kehittämistä, että alueellinen ja paikallinen vieraslajitieto siirtyy vaivattomasti rajapintojen kautta valtakunnalliseen järjestelmään.
- Portaalin käyttö ilmoitusten teossa on saatava tutuksi viranomaisille ja kansalaisille.
- Portaalista löytyy yhteystiedot eri lajiryhmien vastuuviranomaisille.
- Portaalista löytyy ohjepankki, jossa on yhteistä neuvonta- ja tiedotemateriaalia, hyviä käytännön kokemuksia ja valokuvia.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS, ELY-keskukset, kunnat, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, erilaiset harrastajaryhmät (esimerkiksi metsästäjät, kalastajat, partiolaiset).
- Aikataulu: alkaen vuodesta 2018.

Lisätään yhteistyötä eri toimijatahojen ja sektoreiden kanssa mm. järjestämällä säännöllisesti vieraslajiseminaareja ja -työpajoja, joissa vieraslajitoimijat voivat jakaa kokemuksia ja päivittää tietoaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ELY-keskukset, kunnat, Vieraslajiasioiden neuvottelukunta, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, muut järjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Selkeytetään kunkin toimijatahon roolia ja keskinäistä vastuunjakoa tarpeen mukaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ELY-keskukset, kunnat, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus.
- Aikataulu: välittömästi.

Huolehditaan riittävistä resursseista, joilla turvataan vieraslajityön jatkuvuus. Selvitetään mahdollisuuksia jatkaa työllistämishankkeita vieraslajitorjuntaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö.
- Aikataulu: jatkuva.

Tuotetaan tutkimusta, jolla parannetaan ennakointia haitallisten vieraslajien torjunnassa ja vastaan mm. seuraaviin tietotarpeisiin:

- Vieraslajien aiheuttamat taloudelliset tappiot ja vaikutukset monimuotoisuuteen, ekosysteemin toimintaan ja elinympäristöihin (arvottaminen) sekä vaikutukset luonnonvarojen kestävään käyttöön ja luonnonvaroja hyödyntäviin tahoihin ja toimijoihin.
- Tarkemmat esiintymätiedot, etenkin eksoottisten lemmikkieläinten määrä.
- Erilaisten vieraslajien menestymisedellytykset Suomen olosuhteissa ml. ilmastonmuutoksen vaikutukset (etenkin tulevat EU-luettelon lajit), sekä erityisesti ne lajit, joilla suurin potentiaali levitä Suomeen lähitulevaisuudessa.
- Vieraslajien kannankehitykseen vaikuttavat tekijät hallinnan kannalta.
- Uudet hallintakeinot, kuten glyfosaattia korvaavat torjuntakeinot, biologiset torjuntakeinot, täplärapujen vesistä hävittämisen mahdollisuudet ja menetelmät.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, tutkimusta rahoittavat tahot.
- Aikataulu: jatkuva.

III ANALYYSI JA TOIMINTASUUNNITELMA TAHATTOMAN TUONNIN JA LEVIÄMISEN VÄYLISTÄ

1 Analyysi tahattoman tuonnin ja leviämisen väylistä

1.1 Lajien luokittelu niiden elinympäristön ja leviämisväylän mukaan

Analyysi unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tahattoman tuonnin ja leviämisen väylistä koskee EU:n vieraslajiluettelon 3.8.2016 voimaan tullutta 37 lajia. Analyysin toteuttamiseksi nämä vieraslajit on luokiteltu elinympäristön suhteen sekä leviämisväylien ja -tapojen mukaan. Luokittelun avulla voidaan nähdä, mitä leviämisväyliä pitkin saapuu eniten EU-luettelon haitallisia vieraslajeja Suomeen ja mitä väyliä pitkin lajit leviävät Suomessa eli mihin väyliin toimenpiteet tulisi keskitää. Luokittelussa käytetään EU:n komission hyväksymää European Alien Species Information Network (EASIN) – luokittelua:

- ELINYMPÄRISTÖ/ENVIRONMENT (maaympäristö, makeavesi, merivesi, murtovesi/terrestrial, freshwater, marine, brackish)
- EPÄPUHTAUS/CONTAMINANT (kontaminoidut tuotteet, pakkausmateriaalit, vesiviljely/trade of contaminated commodities, packaging materials, aquaculture)
- VÄYLÄ/CORRIDOR (sisävesikanavat, rautatiet ja tiet/inland canals, railroads and highways)
- VEKTORI/STOWAWAY (laivaliikenne, lentoliikenne, maaliikenne/shipping, aviation, land transport)
- KARKAAMINEN/ESCAPE
 - lemmikit, terraario-akvaariolajit/pets, terrarium-aquarium species
 - eläintarhat, kasvitieteelliset puutarhat/zoos, botanical gardens
 - kasvatus ja karjanpito/cultivation and livestock
 - vesiviljely/aquaculture
 - koristeviljely/ornamental planting
 - elävien syöttien käyttö/use of live food-bait
- EI OLE ARVIOITU/TUNTEMATON/NOT ASSESSED/UNKNOWN

1.2 Ensisijaiset väylät Suomeen ja Suomessa

Luettelon lajeista 14 on kasveja ja 23 eläimiä. Lajeista 13 elää makeissa vesissä ja niistä kolme lajia tulee toimeen myös murtovedessä tai merivedessä. Kuusi lajeista on maaympäristön kasvilajeja, jotka elävät makeanveden äärellä, tai makeanveden lajeja, joita tavataan myös maaympäristössä (sammakot), ja 17 lajia elää maaympäristössä.

Kaikkien luettelon lajien leviämistavoista ja -väylistä, sekä tahallisista että tahattomista, tiedetään esimerkkejä muualta maailmasta. Kokonaan tuntemattomaksi tai selvittämättömäksi ei siis jäänyt yhdenkään lajin mahdollinen väylä.

Analyysin tulokset on esitelty yksityiskohtaisesti taulukossa liitteessä 2.

1.2.1 Leviäminen Suomeen

Kontaminoituneen tuotteen mukana leviäminen:

Luettelon lajeista 10 lajia (sumasammakonputki, afrikanvesiheinä, lautta- ja loikorusolehti, isoärviä, raastotatar, purppurakudzu, piinahelmikki, aasianherhiläinen ja saharasbora) tiedetään leviävän muun koristekasviaineksen, pakkausmateriaalin tai vesiviljeltyjen kalojen mukana eli kuuluvat luokkaan 'leviävät kontaminoituneen tuotteen mukana'.

Kuljetukset:

Luettelon lajeista vain kaksi lajia (armenian- ja persianjättiputki) on levinnyt tai leviää maakuljetusten mukana rautateitä tai maanteitä pitkin, ja neljä lajia (villasaksirapu, intianpikkumangusti, pesukarhu, intianvaris) voi tiettävästi levitä laivaliikenteen mukana.

1.2.2 Leviäminen Suomessa

Karkulaiset:

Suurin osa lajeista leviää tai on levinnyt ympäristöön karkaamalla. Karkaamalla leviäviä lajeja on yhteensä 30. Luettelon lajeista 12 lajia, joita hankitaan koristekasveiksi, voi karata puutarhoista, seitsemän lajia lemmikkinä pidosta, viisi lajia (neljä rapulajia ja härkäsammakko) akvaarioista, viisi vesiviljelystä ja neljä tarhoista. Luettelon lajeista viittä lajia käytetään myös elävänä syöttinä, mikä lisää ympäristöön karkaamisen mahdollisuuksia.

2 Toimintasuunnitelma koskien unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tahattoman tuonnin ja leviämisen väyliä

2.1 Tavoitteet ensisijaisten väylien hallinnassa ja leviämisen estämisessä

2.1.1 Karkaamisen estäminen

EU:n luettelon lajien tahattomista leviämisväylistä karkaaminen on tärkein Suomen kannalta, ei vain maailmalla. Karkaamista voi tapahtua silloin, kun lajia pidetään tai kasvatetaan eläin- tai turkistarhassa, lemmikkinä, akvaariossa, pihalammikossa tai puutarhassa. EU:n ja kansallinen vieraslajilainsäädäntö kieltää EU-luettelon lajien maahantuonnin, kasvatuksen, myynnin ja muun hallussapidon sekä ympäristöön päästämisen. Lainsäädännön mukaan kuitenkin ennen EU-asetuksen voimaantuloa hallussa olleet lemmikit omistaja saa pitää niiden eliniän loppuun, kunhan huolehtii, etteivät ne pääse karkaamaan eivätkä lisääntymään.

2.1.2 Kontaminoituneen tuotteen mukana leviämisen estäminen

Kontaminoituja tuotteita, joiden mukana EU-luettelon haitallisia lajeja leviää, ovat koristekasvit, vesiviljellyt kalat ja ravut sekä aasianherhiläinen mahdollisesti pakkausmateriaalin seassa.

Tarkastukset:

Riskialttiin aineksen tarkastuksilla voidaan ehkäistä tai vähentää kontaminaation kautta leviävien lajien saapumista maahan. Myyjien/tuotteentoimittajien vastuuta tulee korostaa ja heille tulisi järjestää täsmätiedotusta ja koulutusta haitallisten lajien suhteen.

2.1.3 Maaliikenteen mukana leviämisen estäminen

Maantie- ja rautatiekuljetusten mukana leviävien lajien saapumista maahan tai leviämistä maan sisällä on hyvin vaikea valvoa ja torjua liikenteen laajuuden vuoksi. Tähän pitää tietysti pyrkiä, jos toimenpide priorisoidaan. Priorisointi riippuu lajeista, joita tämän väylän kautta voi Suomeen levitä.

Ajoneuvojen ja junien puhdistukset:

Keino hallita maantieliikenteen mukana kulkeutuvia lajeja on renkaiden, pyörien sekä ajoneuvojen ja junien huolellinen peseminen rajoilla, koska siemenet ja kasvin palat voivat levitä etenkin pyöriin ja alustaan takertuneina. Luettelon lajeista kuitenkin vain kahden lajin (armenian- ja persianjättiputki) on todettu leviävän tällä tavalla. Koska nämä lajit ovat levinneet jo laajasti Suomessa, ei maantieliikenteen tai rautatieliikenteen pyörien tai alustojen pesua katsota kustannustehokkaaksi enää tässä vaiheessa. Em. lajien pääasiallinen leviämisväylä on karkulaisuus puutarhoista.

2.1.4 Laivaliikenteen mukana leviämisen estäminen

Laivaliikenne kuljettaa vieraslajeja painolastivesitankeissa, runkoon kiinnittyneenä sekä rahdin seas- sa tai muuten salamatkustajina. Luettelon lajeista villasaksiravun, pesukarhun ja intianvariksen tiedetään leviävän laivaliikenteen mukana. Vesieliöt, kuten villasaksirapu todennäköisimmin, leviävät tahattomasti painolastivesitankeissa; vesi otetaan laivaan Itämeren ulkopuolella olevasta satamasta ja veden tyhjentämisen yhteydessä jossain Suomen satamassa yksilöt pääsevät vapauteen. Pesukarhu, intianpikkumangusti ja intianvaris kulkeutuvat laivojen mukana todennäköisimmin piilottelemalla jossain laivan kannella tavarain tai rakenteiden lomassa.

Painolastivesien käsittely:

Alusten painolastivesien ja sedimenttien valvontaa ja käsittelyä koskeva kansainvälinen yleissopimus (YK:n kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n painolastivesiyleissopimus) tuli voimaan 8.9.2017. Sopimuksen mukaiset toimenpiteet vähentävät villasaksiravun ja muiden tulevien EU-luettelon vesi- vieraslajien leviämistä uusille alueille ja Suomeen.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi valvoo painolastivesiyleissopimuksen noudattamista satamaval- tiotarkastuksissa (Port State Control Inspections (PSC)). Tarkastus kattaa aluksen asiakirjatarkastuk- sen, painolastiveden käsittelylaitteiston kunnon ja toiminnan tarkastuksen, aluksen henkilökunnan asiantuntemuksen tarkastamisen ja tarvittaessa näytteenoton aluksen painolastivesitankista.

Runkojen puhdistus:

Runkojen puhdistusta ei lainsäädäntö tällä hetkellä aluksilta vaadi, vaikkakin kansainvälisiä suosituksia on. Tämän hetken vieraslajiluettelon lajeista yksikään ei tiettävästi leviä runkoon kiinnittyneenä.

Alusten pohjan maalauksessa käytetään kiinnittymisen estomaaleja, jotka vähentävät organismien mahdollisuutta kiinnittyä aluksen runkoon. Kiinnittymisen estojärjestelmistä säädetään kansainväli- sellä yleissopimuksella, International Convention on the Control of Harmful Anti-Fouling Systems on Ships (2001) ja EU-asetuksella (782/2003). Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi valvoo tämän sopi- muksen ja EU-asetuksen noudattamista.

Tarkastukset:

Laivaan itse siirtyvien lajien kulkeutumisen ehkäisyssä laivassa tehtävät tarkastukset lienevät ainoa mahdollinen torjuntatoimi ao. väylän osalta.

Näiden edellä esitettyjen tavoitteiden osalta on valittu vain ne toimenpiteet, joita pidetään ensisijaisina niiden kustannustehokkuuden (kustannus-hyötysuhteen) näkökulmasta ja vain joita esitetään toteutettaviksi (ks. Luku 4 Ensisijaiset toimenpiteet).

2.2 Ensisijaiset toimenpiteet

2.2.1 Käynnistetään kohdennettu kansalaisvalistus ja yleinen tiedotus

Tiedotetaan lajeista, joita lainsäädäntö koskee.

- Kohdistetaan kansalaisille, jotta he tietäisivät EU-asetuksesta, sitä toimeenpanevasta Suomen vieraslajilaista sekä lajeista, joita nämä koskevat. Tällä voitaisiin pitkälle ehkäistä luettelon lajien tahallinen ja tahaton myynti, osto ja kasvatus sekä karkaaminen ympäristöön.
- Kohdistetaan alusten henkilökuntaan laivaan itse siirtyvien lajien kulkeutumisen ja leviämisen mahdollisuuksista sekä keinoista ongelman ehkäisemiseksi.

Nimetään tiedotusvastaava vastaamaan kansallisen tiedotuksen koordinaatiosta.

Käynnistetään tiedotuskampanjoita

- puutarhajätteen oikeaan käsittelyyn ja tuhoamiseen, joilla osaltaan estettäisiin koristekasvilajien leviäminen ympäristöön,
- vastuulliseen lemmikkien pitämiseen, jolla estettäisiin niiden karkaaminen ympäristöön,
- ulkomaisille virkistyskalastajille, etteivät he toisi vieraslajeja elävinä syötteinä Suomeen.
- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, kunnat, Luonnontieteellinen keskusmuseo, harrastajajärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva, viimeistään 2019.

2.2.2 Käynnistetään kohdennettu tiedotus kontaminoituun kasviainekseen liittyen

Käynnistetään kohdennettu tiedotus liittyen kontaminoituun kasvi- ja maa-ainekseen, mm. järjestämällä tiedotuskampanjoita ja koulutuspäiviä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, taimi- ja kasvitarttuuttajajärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva, viimeistään 2019.

2.2.3 Toimeenpannaan liikenteeseen kohdistuvat toimenpiteet

Toimeenpannaan liikenteeseen kohdistuvat toimenpiteet IMO:n painolastivesiyhteisöisyyssopimuksen, Anti-Fouling -sopimuksen sekä EU-asetuksen (782/2003) mukaisten velvoitteiden kautta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi.
- Aikataulu: jatkuva, viimeistään 2019.

Liite 1

EU:n kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon lajit (3.8.2016 voimassa):

KASVIT

- [armenianjättiputki](#) (*Heracleum sosnowskyi* Mandenova)
- [jättipalsami](#) (*Impatiens glandulifera* Royle) (2.8.2017)
- [mesisilkkiyrtti](#) (*Asclepias syriaca* L.) (2.8.2017)
- [persianjättiputki](#) (*Heracleum persicum* Fischer)
- [piinahelmikki](#) (*Parthenium hysterophorus* L.)
- [pilvisutilatva](#) (*Baccharis halimifolia* L.)
- [purppurakudzu](#) (*Pueraria montana* (Lour.) Merr. var. *lobata* (Willd.) (*Pueraria lobata* (Willd.) Ohwi)) [kudzu-papu]
- [raastotatar](#) (*Persicaria perfoliata* (L.) H. Gross (*Polygonum perfoliatum* L.))

VESIKASVIT

- [afrikanvesihäntä](#) (*Lagarosiphon major* (Ridley) Moss)
- [isoärviä](#) (*Myriophyllum aquaticum* (Vell.) Verdc.)
- [karheviuhkalehti](#) (*Cabomba caroliniana* Gray)
- [kellusvesihyasintti](#) (*Eichhornia crassipes* (Martius) Solms)
- [keltamajavankaali](#) (*Lysichiton americanus* Hultén & St. John)
- [lauttarusolehti](#) (*Ludwigia grandiflora* (Michx.) Greuter & Burdet)
- [loikorusolehti](#) (*Ludwigia peploides* (Kunth) P.H. Raven)
- [sumasammakonputki](#) (*Hydrocotyle ranunculoides* L. f.) [leinikinputki, kelluva penni]

LINNUT

- [intianvaris](#) (*Corvus splendens* Vieillot, 1817)
- [kuparisorsa](#) (*Oxyura jamaicensis* Gmelin, 1789)
- [pyhäiibis](#) (*Threskiornis aethiopicus* Latham, 1790)

KALAT

- [rohmutokko](#) (*Perccottus glenii* Dybowski, 1877)
- [sahasbora](#) (*Pseudorasbora parva* Temminck & Schlegel, 1846)

NISÄKKÄÄT

- [harmaaorava](#) (*Sciurus carolinensis* Gmelin, 1788)
- [intianpikkumangusti](#) (*Herpestes javanicus* É. Geoffroy Saint-Hilaire, 1818) [pikkumungo]
- [iso-orava](#) (*Sciurus niger* Linnaeus, 1758)
- [kiinanmuntjakki](#) (*Muntiacus reevesii* Ogilby, 1839)
- [koati](#) (*Nasua nasua* Linnaeus, 1766)
- [nutria](#) (*Myocastor coypus* Molina, 1782) [rämemajava]
- [oliiviselkäorava](#) (*Callosciurus erythraeus* Pallas, 1779)
- [pesukarhu](#) (*Procyon lotor* Linnaeus, 1758) [supi]
- [siperianmaaorava](#) (*Tamias sibiricus* Laxmann, 1769)

SAMMAKKOELÄIMET

- [härkäsammakko](#) (*Lithobates (Rana) catesbeianus* Shaw, 1802)

MATELIJAT

- [punakorvakilpikonna](#) (*Trachemys scripta* Schoepff, 1792)

HYÖNTEISET

[aasianherhiläinen](#) (*Vespa velutina nigrithorax* de Buysson, 1905)

MUUT SELKÄRANGATTOMAT

[amerikankääpiöraju](#) (*Orconectes limosus* Rafinesque, 1817)

[amerikkalaisperäinen Orconectes virilis -raju](#) (*Orconectes virilis* Hagen, 1870)

[marmoriraju](#) (*Procambarus fallax* (Hagen, 1870) f. *virginalis*)

[punaraju](#) (*Procambarus clarkii* Girard, 1852) [punarämeraju, punainen suoraju]

[täpläraju](#) (*Pacifastacus leniusculus* Dana, 1852)

[villasaksiraju](#) (*Eriocheir sinensis* H. Milne Edwards, 1854)

Liite 2

EU:n vieraslajiluettelon haitallisten vieraslajien leviämisyväylät sekä ensisijaiset torjuntatoimenpiteet.

Laji	Elinympäristö	Miten laji leviää					Pärjääkö Suomessa Ilmaston lämmitessä monet lajit voivat pärjätä entistä paremmin	Priorisoitu toimenpide
		Tartunta	Väylä	Vektori	Karkaaminen	Muuta leviämisestä		
karheaviuhkalehti	makeavesi				koristekasvi	Kasvin palat voivat helposti levitä virtaavien vesien ja tulvien avulla kauaskin.	Suomessa akvaariokasvina. Voisi mahdollisesti tulla toimeen eteläisimmän Suomen vaka- ja virtavesissä.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
kellusvesihyasintti	makeavesi				koristekasvi	Leviää ihmisten viemänä uusiin paikkoihin ja muun materiaalin mukana, lisäksi käytetään pakkausmateriaalina	Suomessa akvaariokasvina. Ei luultavasti pärjäisi Suomen ilmastossa lammikoissa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
sumasammakonputki (<i>Hydrocotyle ranunculoides</i>)	makeavesi	kontaminoitujen tuotteiden mukana			koristekasvi	Voi levitä myös muiden myytävien koristekasvien mukana kasvin paloista. Kasvin palat voivat helposti levitä virtaavien vesien ja tulvien avulla kauaskin.	Kasvatetaan Ruotsissa. Voisi pärjätä ehkä Etelä-Suomen ilmastossakin.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille ja puutarha/koristekasvitoimijoille
afrikanvesihäntä	makeavesi	kontaminoitujen tuotteiden mukana			koristekasvi	Voi levitä myös muiden puutarhalampiin myytävien koristekasvien mukana kasvin paloista ja huviveneiden mukana.	Suomessa akvaariokasvina. Voisi pärjätä ehkä Etelä-Suomen ilmastossa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille ja puutarha/koristekasvitoimijoille
lauttarusolehti	maaympäristö, makeavesi	kontaminoitujen tuotteiden mukana			koristekasvi	Voi levitä muiden myytävien koristekasvien mukana kasvin paloista. Voi teoreettisesti levitä Suomeen sen lähimmästä esiintymästä Saksassa mutta se on hyvin epätodennäköistä. Sekä kasvin palat että hedelmät, jotka säilyvät pitkään elinkykyisinä voivat helposti levitä virtaavien vesien avulla kauaskin.	Voisi pärjätä ehkä Etelä-Suomen ilmastossa.	Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
loikorusolehti	maaympäristö, makeavesi	kontaminoitujen tuotteiden mukana			koristekasvi	Voi levitä muiden myytävien koristekasvien mukana kasvin paloista. Voi levitä Suomeen sen lähimmästä esiintymästä Saksassa. Sekä kasvin palat että hedelmät, jotka säilyvät pitkään elinkykyisinä voivat helposti levitä virtaavien vesien avulla kauaskin.	Voisi pärjätä ehkä Etelä-Suomen ilmastossa.	Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
keltamajavankaali	maaympäristö, makeavesi				koristekasvi	Leviää helposti siemenistä virtaavan veden ja tulvien avulla	Esiintyy Suomessa noin 10 paikassa, nopea leviämään sopivalla paikalla.	Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille

isoärviä	makeavesi	kontaminoitujen tuotteiden mukana			koristekasvi	Voi levitä myös muiden puutarhalampiin myytävien koristekasvien mukana verson paloista. Leviää myös takertuneena vesikuluneuvoihin ja kalastusvälineisiin. Kasvin palat voivat helposti levitä virtaavien vesien ja tulvien avulla kauaskin.	Kasvatetaan Ruotsissa. Ei luultavasti pärjäisi Suomen ilmastossa, korkeintaan Etelä-Suomessa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja –myyjille ja puutarhakasvitoimijoille
raastotatar	maaympäristö	kontaminoitujen tuotteiden mukana				Voi levitä muiden kasvien myynnin mukana.	Ei Euroopassa.	Ei priorisoitua toimenpidettä. Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
pilvisutilatva	maaympäristö				koristekasvi	Siemenet leviävät tuulen mukana.	Pärjäisi luultavasti Suomessa, ainakin etelässä. Allergisoiva kasvi.	Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
persianjättiputki	maaympäristö		rautatiet ja tiet	maakuljetukset	koristekasvi	Siemenet leviävät myös puutarhajätteiden, tuulen ja virtavesien mukana.	Vakiintunut populaatio Suomessa.	Torjunta Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
armenianjättiputki	maaympäristö		rautatiet ja tiet	maakuljetukset	koristekasvi	Siemenet leviävät myös puutarhajätteiden, tuulen ja virtavesien mukana.	Vakiintunut populaatio Suomessa.	Torjunta Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
purppurakudzu	maaympäristö	kontaminoitujen tuotteiden mukana			koristekasvi	Siemenet voivat levitä maa-aineksen ja eläinten mukana	Kasvatetaan Ruotsissa ja Suomessa. Ei todennäköisesti pärjäisi Suomessa luonnossa, nyt huonekasvina.	Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
piinahelmikki	maaympäristö	kontaminoitujen tuotteiden mukana				Siemeniä levinnyt muiden siementen seas- sa. Leviää myös tuulen, virtavesien, lintujen ja ajoneuvojen mukana.	Ei pärjäisi Suomessa. Voimakkaasti allergisoiva.	Ei priorisoitua toimenpidettä. Valistus/tiedotus puutarha/koristekasvitoimijoille
intianpikkumangusti	maaympäristö			laivaliikenne		Viety ainakin Adrianmeren saarille torjumaan sarvikyitä. Levinnyt myös tahattomasti laivojen mukana.	Mahdollisesti Etelä-Suomessa.	Ei priorisoitua toimenpidettä.
härkäsammakko	maaympäristö, makeavesi				akvaariolaji		Suomessa lemmikkinä, ei pärjäisi todennäköisesti Suomen talvista	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –myyjille
kiinanmuntjakki	maaympäristö						Ei tahatonta väylää Suomeen. Ei todennäköisesti menestyisi Suomen ilmasto-oloissa.	Ei priorisoitua toimenpidettä.
nutria	maaympäristö, makeavesi				kasvatus, voi karata tarhoilta	Nykyisin ei tarhata Suomessa, tuskin leviää omin avuin tänne. Luonnossa olleet yksilöt hävinneet.	Ei kestä kovia talvia.	Valistus/tiedotus tarhaajille, estettävä maahan-tuonti
koati eli nenäkarhu	maaympäristö				lemmikki	Mallorcan yksilöiden alkuperä hylätyt lemmikit	Lähimmillään Mallorcalla. Ei todennäköisesti menestyisi Suomen ilmasto-oloissa.	Ei priorisoitua toimenpidettä. Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –myyjille
pesukarhu eli supi	maaympäristö			laivaliikenne	kasvatus: voi karata	Saksassa vapautettu ja karannut eläin- ja turkistarhoilta muutamia yksilöitä, joista	Useissa Euroopan maissa lemmikkinä, ei tiettävästi ole	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –

					tarhoilta, eläintarhat, lemmikki	nykyinen valtava supikanta on lähtöisin. Tuotu myös lemmikiksi moniin maihin, leviää myös laivojen salamatkustajana.	Suomessa lemmikkinä. Ruotsissa ja Tanskassa lähimmät lisääntyvät luonnonkannat. Eläintarhoissa, myös Korkeasaarella. Pärjäisi Suomessa luonnossa, ainakin Etelässä, jos talvet ovat leutoja. Selviää hyvin myös kaupungeissa. Ilmastonmuutos auttaa.	myyjille, myös eläintarhoille.
harmaaorava	maaympäristö				lemmikki	Harmaaorava tuotiin Eurooppaan alun perin vapautettavaksi puistoihin. Nykylevinneisyys luonnossa Iso-Britannia, Irlanti, Italia.	Voisi menestyä Suomen ilmastossa, mutta ei ole todennäköistä leviämisreittiä Suomeen.	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –myyjille
iso-orava	maaympäristö				lemmikki	Euroopassa ei luonnonpopulaatiota.	Ei todennäköisesti menestyisi Suomen ilmasto-oloissa.	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –myyjille
siperianmaaorava	maaympäristö				lemmikki	Karanneet lemmikit muodostaneet Euroopassa useita villiintyneitä populaatioita, yleensä kaupungeissa. Ei todennäköisesti leviä omin avuin Suomeen. Lähin luonnonpopulaatio Venäjällä Vienanjoella.	Kasvatettu Suomessa lemmikiksi, pärjäisi myös luonnossa.	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille, kasvattajille ja –myyjille
oliiviselkäärava	maaympäristö				lemmikki	Tuotiin Eurooppaan alun perin koristeeksi puutarhoihin, eläintarhoihin ja lemmikiksi 1960- ja 1970-luvuilla. Nykyisin luonnonpopulaatiot Ranskassa, Hollannissa ja Italiassa.	Ei tiettävästi Suomessa lemmikkinä. Ollut myynnissä lemmikeiksi mm. Tanskassa ja Ruotsissa. Ei todennäköisesti menestyisi Suomen ilmasto-oloissa.	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –myyjille
punakorvakilpikonna	makeavesi				lemmikki		Ei selviä Suomen talvista.	Valistus/tiedotus lemmikkiharrastajille ja –myyjille
aasianherhiläinen	maaympäristö	kontaminoitujen tuotteiden mukana				Todennäköisin leviämistapa tahattomasti kansainvälisen kauppatavaran ja pakkausmateriaalin mukana	Ei pärjäisi Suomen ilmastossa.	Ei priorisoitua toimenpideä
intianvaris	maaympäristö			laivaliikenne	muu: istutukset		Ei pärjäisi Suomessa, tropiikin asukas.	Ei priorisoitua toimenpideä
kuparisorsa	makeavesi, maaympäristö				kasvatus: voi karata tarhoilta.	Tarhalintuja, karkaavat tarhoista ympäristöön. Voi harhautua Suomeen muista Euroopan maista, mm. Ruotsissa sitä tavataan säännöllisesti.	Tavattu Suomessa satunnaisesti, ei kuitenkaan vuoden 2011 jälkeen. Olosuhteet voivat kuitenkin olla sille sopivat.	Ei priorisoitua toimenpideä Valistus, jotta ei tuotaisi tarhoihin.
pyhäiibis	maaympäristö				voi karata eläintarhoilta	Tarhalintuja, karkaavat tarhoista ympäristöön.	Tuskin pärjäisi Suomessa, kotoisin Afrikasta.	Ei priorisoitua toimenpideä
villasaksirapu	merivesi, murtovesi, makeavesi		sisävesikanavat	laivaliikenne		Leviää myös vaeltamalla eteläiseltä Itämereltä.	Löytyy Suomessa harvakseltaan vuosittain Itämerestä ja sisävesistäkin. Ei pysty meillä lisääntymään.	Ei priorisoitua toimenpideä, tiedotus kansalaisille ettei verkoista tullut rapua pidä laittaa takaisin mereen

amerikankääpiörapu	makeavesi				akvaariolaji, vesiviljely, elävänä syöttinä käyttäminen		Esiintyy Liettuassa ja Venäjän Kaliningradissa lähimmillään.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
täplärapu	makeavesi, murtovesi				vesiviljely		Esiintyy Suomessa yli 500 vesistöissä.	Valistus/tiedotus ravustajille
amerikkalaisperäinen <i>Orconectes virilis</i> -rapu	makeavesi				akvaariolaji, vesiviljely, elävänä syöttinä käyttäminen		Esiintyy Ranskassa ja Iso-Britanniassa. Pärjäisi myös Suomessa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
punarapu	makeavesi				akvaariolaji, vesiviljely, elävänä syöttinä käyttäminen		Lähimmillään Tanskassa. Suomessa akvaarioissa. Pärjäisi myös Suomessa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
marmorirapu	makeavesi				akvaariolaji, vesiviljely, elävänä syöttinä käyttäminen		Saksassa, Hollannissa, Iso-Britanniassa. Suomessa vain akvaarioissa mutta pärjäisi luultavasti myös luonnossa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
sahasbora	makeavesi	vesiviljelyn mukana			elävänä syöttinä käyttäminen	Tuotu myös lammikkokalaksi.	Esiintyy Liettuassa, Puolassa ja Tanskassa jo. Suomesta ei vielä havaintoja mutta pärjäisi Suomessa kyllä.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille
rohmutokko	makeavesi, murtovesi						Esiintyy jo Itäisellä Suomenlahdella muttei ole meille vielä levinnyt. Varmaan vain ajan kysymys. Pärjäisi myös Suomessa.	Valistus/tiedotus akvaarioharrastajille ja -myyjille